

vergankelijkheid en vergangenheid in het MAS

Laatst ging ik naar het MAS.

Het was een grijze, koude dag, en er lag nog sneeuw, die vier dagen eerder gevallen was. En er was de tweede corona-golf, met alle restricties vandien. Dat is belangrijk om wat volgt, om de sfeer die er hing. Grauw licht — tot twee dagen eerder had een dappere winterzon op de toen witte sneeuw geschinen — en weinig mensen in de stad. Laat staan op het Eilandje en in het MAS.

Ik bezocht de tentoonstelling "*100 x Congo — een eeuw Congolese kunst in Antwerpen*", veeleer gepromoot als "*hoe keken we naar Congo ?*" Met een verleden tijd in de titel : *keken*, niet *kijken*. We zijn ook zoveel slimmer geworden sindsdien.

Reserveren werd geadviseerd — 20 mensen per half uur, 90 minuten voor een bezoek — maar bleek niet nodig die dag.

De kijk op Congo was duister. In de tentoonstelling zelf, vooreerst. Het licht was schaars, om de kwetsbare stukken niet te schaden, en naast die stukken hingen geen teksten maar nummers. Daarmee had ik in een boekje kunnen kijken om te begrijpen wat ik zag. Het zwakke licht van kleine spots, mijn bril en mijn mond-neus-masker zorgden er echter voor dat ik nauwelijks iets ontcijferen kon. Onhandig probeerde ik het kleine, overigens interessante boekje — dat ontdekte ik nadien — onder een lamp te houden, zonder dat mijn eigen schaduw erop viel, en *onder* mijn bril en *boven* mijn masker te kijken, wat me niet echt is gelukt. De meeste stukken heb ik dan maar zonder die uitleg bekeken. Mijn ervaring leert dat dat voordelen biedt. Vooraf had ik wel

gelezen dat de werken langs de wanden onze vroegere blik op Congo tonen, en de stukken in het midden Congolese kunst in de collectie van het MAS.

Misschien was die duisternis ook tekenend voor onze kijk op Congo. Niet alleen gisteren, ook vandaag. Niet omwille van een duister land met duistere gebruiken en een duister oerwoud als beeld, waarin zwarte mensen duister zijn, een kroes van Westerse *fantasmen*. Wel omwille van het niet kunnen of willen zien. Mijn blik op Congo, misschien net als de uwe, is op de schoolbanken gevormd, als kleuter en scholier, met paters, knikkende negertjes en zilverpapier, en hutten van riet. Toen ik, jaren later, en jaren ná Congo, volwassen werd, heb ik die aangeleerde blik op dat verre, vreemde land, samen met vele andere dingen van me afgezet. Wie opgroeit verwerpt zijn jeugd, als was ze een *chrysalide*, een cocon die de vleugels bindt. Maar net als andere dingen komt ook Congo terug.

Er was nog een tweede, kleinere tentoonstelling in dat bijna lege gebouw. Leeg van mensen, maar vol van dingen.

De in 2009 overleden Vlaamse filosoof Jaap Kruithof had een verzameling van tienduizend veelal onnuttige voorwerpen : disparate schoteltjes of een rekje voor geroosterde sneetjes brood zijn weliswaar bruikbaar, maar er zitten ook polychrome huisjes en halve puzzels in, dat soort dingen. Na zijn overlijden kwam de collectie bij het MAS terecht. Ze beslisten er vijfduizend te bewaren, en de overige vijfduizend "*aan de samenleving terug te geven, als grondstof voor de toekomst*". Zoals het MAS dat mooi zegt. Een projectoproep gaf knappe resultaten. [Zou het MAS eraan denken zijn waardevolle Congolese objecten *als grondstof voor de toekomst aan de samenleving terug te geven* ?] De vijfduizend wel door het MAS bewaarde spullen uit de Kruithof-collectie zijn voortaan *de grondstof* voor artistieke installaties, waarvan een eerste versie door het kunstenaarsduo Guy Rombouts en Benjamin Verdonck werd gerealiseerd.

Het MAS bezit ongeveer *vijfhonderdduizend* objecten. Dat is veel. Slechts een kleine, maar wisselende minderheid wordt in overigens goed gevulde zalen getoond. De rest zit in een aantal depots, waaronder het *kijkdepot* op de tweede verdieping : *honderdtachtigduizend niet-tentoongestelde objecten* worden daar bewaard, en deels *tentoongesteld*. In dichte rangen staan of liggen ze in hoge kasten achter glas of gaas. Het is in dat kijkdepot en zijn annexen, dat de vijfduizend van Kruithof (en Rombouts & Verdonck) nu zijn te zien. Ook daar was het duister, en in een duistere hoek dommelde een bewaker, door de zeldzame bezoeker die ik was amper opgeschrikt.

Het MAS is een dubbele ruimte, in een dubbele spiraal. De beglaasde spiraal is extreem open, gericht naar de stad en de haven. De hemel, de wolken, het licht en de zon spelen met die ruimte, en met de mensen erin. Die zijn vaak talrijk, en ook in beweging : een stroom van roltrap naar roltrap, die soms aarzelt en dan weer gaat, na een blik op de horizon, of enkele foto's aan de wand. De spiraal is een deel van de stad, een straat, een wandelboulevard.

De stenen spiraal is duister en gesloten. Nog meer dan een reeks huizen langs de wandelboulevard, die je slechts via zware deuren en soms controle betreedt, is hij een geschrante stapeling van dozen. De dozen bieden geen blik naar buiten, naar hoe Antwerpen, de haven en de wereld zijn. Ze zitten barstensvol oude objecten, die jaloers worden bewaard en trots getoond. De verzameling scheepsmodellen op de zesde verdieping — de belangrijkste toch, de *wereldhaven* — is de treffendste vertaling van de Antwerpse idee die heel het MAS bestiert, dat *schoon* en *veel* hetzelfde is.

Toen ik omstreeks half vijf het kijkdepot verliet, dwaalde ik door de omzeggens lege gangen van het MAS. Er was geen toegang tot het dakterras. Enkele buitenlandse, vreemdtalige studenten moeten, behalve ik, de enige bezoekers zijn geweest, genietend van een late zon achter beschuttend glas. Eén bezoeker per twee wachters. Ik keek over de stad. Het contrast met de zalen vol oude dingen, vooral onnuttige dingen, versleten dingen, voorbijge dingen, werd er alleen maar groter om. Ik zag een overrompeling door dingen. Een MAS dat uit zijn voegen barst. Ook ik bezit veel dingen. Onnuttige dingen bewaar ik zelden, maar ik heb veel nuttige dingen die ik nauwelijks gebruik. Nutteloze nuttige dingen. Het was of ik waadde tussen dingen in verlaten straten van de stad. Alle huizen puilden uit. Onbegrepen dingen, betekenisloze dingen, teveel dingen. Vergankelijkheid en *vergangenheid*. Waarom bewaren we al die dingen ? Waar eindigt dit bewaren ? Stikken we straks in wat we bewaren ? En bestaat er een fobie voor dingen, voor een overweldiging door dingen, of voor de vrees niet alles te kunnen bewaren ? De doden hebben we uit de steden verdreven, maar hun dingen in het centrum geplaatst. Zo blijven ze bij ons. Het MAS is een grafmonument.

Jef Van Staeyen, Berchem, februari 2021, herwerkt maart 2021